

3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / За ред. В.К. Кременя. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
4. Компетентностный подход в педагогическом образовании: Коллективная монография / Под ред. В.А. Козырева, Н.Ф. Радионовой, А.П. Тряпицыной. СПб.: Изд-ва РГТУ им. А.И. Герцена, 2005. – С.15 – 44.
5. Козырев В.А., Шубана Н.Я. Высшее образование в России в зеркале Болонского процесса: Научно.-метод. пособие. – СПб.: Изд-во РГТУ им. А.И. Герцена, 2005. – С. 3 – 25.
6. Новое качество высшего образования в современной России (содержание, механизмы реализации, долгосрочные и ближайшие перспективы) // Труды исследовательского центра (Под ред. Н.А. Селезневой, А.И. Субетто. – М., 2002. – 243 с.
7. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття / Авт.кол.: В. Литвин, В. Андрущенко, С. Довгий та ін. – Кн. 3: Модернізація освіти – К.: Навчальна книга, 2003. – 943 с.
8. Чобітько М.Г. Особистісно-орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічний аспект. – Черкаси: Брама – Україна, 2006. – 560 с.

УДК 37.013.42

О.Д. Балдинюк

ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ: НАСТАВНИК ОЧИМА ДІТЕЙ

Анотація. У статті автор висвітлює питання роботи дитячих громадських об'єднань, розкриває зміст необхідних компетенцій, якими повинен володіти соціальний педагог для організації ефективної професійної взаємодії з дитячими об'єднаннями.

Ключові слова: соціальний педагог, громадські об'єднання.

Аннотация. В статье автор освещает вопрос работы детских общественных объединений, раскрывает содержание необходимых компетенций, которыми должен владеть социальный педагог для организации эффективного профессионального взаимодействия с детскими объединениями.

Ключевые слова: социальный педагог, общественные организации.

Annotation. The author of the article considers the problem of children's social associations, enlightens the contents of necessary competences which the social pedagogue should have for the organization of effective professional interaction with children's associations.

Key words: social teacher, children's social organizations.

Радикальні зміни всіх сторін життя суспільства, що відбулися в останні роки в Україні, є причиною виникнення цілого ряду гострих проблем. Складне економічне становище країни, крах колишнього світогляду й несформованість нового призвели суспільство до серйозних труднощів і внутрішніх конфліктів. Особливо важким цей період виявився для підростаючого покоління. Серед підлітків посилюється нігілізм, демонстративна й зухвала поведінка стосовно дорослих, поширюється адиктивна поведінка. Школа зіштовхнулася з однією із центральних психолого-педагогічних проблем – алкоголізмом, наркотизацією тощо.

Проблема, яка розглядається в даній роботі, не випадково стала предметом вивчення у соціальній педагогіці. В умовах, коли змінюється суспільство, серйозно переосмислюються погляди на цілі, завдання дитячих організацій та об'єднань. В числі чинників, що визначають їх успіх, – підготовленість дорослих до роботи з дитячими об'єднаннями, уміння встановлювати демократичний стиль відносин з дітьми і підлітками, здатність взаємодіяти з дитячими

об'єднаннями, їх керівниками. Педагог повинен усвідомлювати виховний потенціал цих об'єднань, шукати і знаходити своє місце в системі їх діяльності.

Можна стверджувати, що саме від дорослих, у тому числі і від соціальних педагогів залежить вирішення однієї з головних задач – задоволення інтересів, потреб дитини, члена того чи іншого об'єднання.

Зростання значення дитячих об'єднань засвідчило їх помітну роль як умови соціалізації особистості, в результаті чого вони стали об'єктом спеціального вивчення. Зокрема, досліджувались особливості соціально-педагогічної діяльності з дітьми та молоддю (В. Бочарова, Р. Вайнола, А. Капська, Л. Міщик); проблема створення та розвитку тимчасового колективу (Р. Бернс, В. Глазиріна); виховна робота в об'єднаннях за місцем проживання (А. Бойко, А. Рега, Я. Рейковський); вплив дитячого руху на соціалізацію особистості (І. Зверева, Л. Коваль, Л. Орбан); діяльність неформальних молодіжних об'єднань (М. Малютін, Д. Ольшанський, В. Лісовський, А. Яковлев); підготовка і професійне становлення соціальних педагогів та соціальних працівників (С. Архипова, І. Козубовська, В. Сластьонін С. Чистякова, Н. Шмельова).

Для розуміння суті проблеми потрібно уточнити такі основні поняття, як „дитячий рух”, „дитяче громадське об'єднання”, „дитяча організація”, звернувшись до Конституції України, Закону України „Про об'єднання громадян” [5] та Закону України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” [4].

Відповідно до вищезазначених законодавчих актів дитячі громадські формування поділяються на два типи: організація або об'єднання.

Дитячі громадські організації – об'єднання громадян віком від 6 до 18 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію та захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, та соціальне становлення як повноправних членів суспільства.

Дитячі організації мають чітку організаційну структуру, чітко визначені норми життєдіяльності, права та обов'язки членів, символи та ритуали. Діти і дорослі мають рівні права. Вступ і вихід з організацій вільний. Дитячі громадські організації діють здебільшого на базі навчально-виховних закладів у вільний від навчання час. Вони не обов'язкові для всіх дітей.

Дитячі громадські об'єднання – добровільні об'єднання дітей, що створюються за ініціативою дорослих, діють під їхнім керівництвом на підставі спільності інтересів, захоплення, забезпечення умов реалізації творчого потенціалу дітей, захисту їхніх прав, інтересів у державі.

Від дитячих громадських організацій об'єднання відрізняються також структурою, відсутністю чітких організаційних норм, вимог, обов'язкових для всіх членів об'єднання, варіативністю програмної діяльності. До дитячих громадських об'єднань належать різні спілки, клуби, товариства, команди, загони, а також асоціації (федерації).

Дитячі громадські об'єднання сприяють формуванню світоглядних позицій, культури свідомості і поведінки, здатність до самостійного вибору форм діяльності, актуалізують суспільно - значущі потреби дітей, виявляють і активізують позитивні ціннісні орієнтації. Досвід діяльності і досвід спілкування, що набувають в дитячих об'єднаннях, дозволяють підліткові формувати Я-концепцію.

Дитячий рух як соціальне явище є спільними діями дітей, що об'єднуються в різного роду формування для зміни свого становища в суспільстві, для саморозвитку і освіти, для участі в зміні самого суспільства і життя, що оточує їх.

У широкому значенні дитячий рух є діями різних об'єднань, організацій, спрямованих на зміну самих себе, свого відношення до суспільства, свого статусу в ньому [2].

Разом з дитячими громадськими об'єднаннями і організаціями в нашому суспільстві функціонують і так звані „неформальні” об'єднання дітей і молоді. Їх вплив на підлітків достатньо великий і його не можна недооцінювати. Причому такі об'єднання далеко не завжди позитивно соціально спрямовані. Логічно припустити, що чим менше існуватиме свідомо створюваних дорослими позитивно соціально спрямованих дитячих громадських об'єднань, тим більше виникатиме стихійних асоціальних об'єднань.

Тому соціальним педагогам, представникам освітніх установ не повинно бути байдуже, за ким і куди підуть діти, в яких об'єднаннях і організаціях вони задовольнятимуть свої соціальні потреби й інтереси. Ось чому так необхідно мати вичерпну інформацію про стан дитячого руху, про наявність та характер дитячих громадських об'єднань і організацій, і на основі цього взаємодіяти з ними.

Особливе місце в культурно-освітньому просторі дитячих громадських об'єднань займають професіоналізм і педагогічна культура соціальних педагогів.

Істотними професійно значущими якостями соціального педагога, координатора дитячого руху, на думку Р.О. Литвак [8], є:

- виражена схильність до роботи з дітьми (любов до дітей, інтерес до їх життя, виховання і розвитку, здатність розуміти дітей, довіряти їм, доброта, гуманізм);

- виражена схильність до організаторської діяльності (здатність „заряджати” дітей своєю енергією, вести за собою, розкривати потенціал їх активності, творчості, передавати їм свої знання і уміння, організовувати колективні справи, ініціативність, організованість, відповідальність);

- схильність до творчості (здатність творчо використовувати теоретичні і практичні знання своєї професії, творчо вирішувати завдання, що виникають в процесі праці);

- уміння володіти собою (витримка, терпіння, здорове відношення до критичних зауважень, висока вимогливість до себе, самокритичність);

- комунікабельність (інтерес до спілкування з людьми, уміння легко вступати в контакт з дітьми і дорослими, невимушеність в спілкуванні; доброзичливість, прагнення до співпраці);

- оптимізм (здатність вірити в досягнення мети, в успіх, зберігати переважно бадьорий настрій, вселяти оптимізм в дітей, формувати у них оптимістичне ставлення до життя);

- загальна культура, мова, вихованість.

Соціальний педагог для успішного виконання своїх професійних завдань, для організації різноманітної і ефективної роботи з дітьми повинен володіти наступним комплексом знань:

- знання про предмет своєї праці – дітей, підлітків і колективи, в які вони об'єднані, – клуби, секції, об'єднання за інтересами, організації;

- знання загальних основ виховання;

- спеціальні знання;

- загальна ерудиція.

Успішна робота соціального педагога неможлива там, де не налагоджені взаємини з дітьми. Взаємодія як педагогічна категорія в рамках дитячого руху розглядається нами як спільна діяльність дорослих і дітей, їх співпраця і співдружність в реальних, живих контактах один з одним. У такому середовищі виникає і розвивається особистість дитини і особистість дорослого як вихователя.

Педагогічна взаємодія – не стихійний процес, він підпорядкований ряду закономірностей, основу яких складає обопільна залежність взаємодіючих сторін. Розвиток кожної з взаємодіючих сторін – результат взаємодії, показником якої служать якісні зміни.

Перш ніж звернутися до особливостей сучасної взаємодії дорослих з дитячими організаціями, поставимо собі питання: чи потрібний дорослий дитячому об'єднанню? І якщо потрібний, то в якій ролі?

Для цього ми провели дослідження, в якому брали участь діти та підлітки, – представники різних дитячих об'єднань м. Умані Черкаської області. Всього в дослідженні брали участь 96 дітей. Дослідження проводилося спільно зі студентами в процесі вивчення ними предмету „Методика роботи соціального педагога з молодіжними та дитячими організаціями”. У дитячих формуваннях шкіл № 1, № 3, № 8, № 11 та № 14 м. Умані школярам була запропонована анкета „Дорослий у вашому дитячому об'єднанні”. Нам важливо було побачити, ким є дорослий в їх дитячому об'єднанні в даний час і з яким дорослим вони хотіли б взаємодіяти в майбутньому. Відповідно і графи для відповідей на наші питання були наступні: Який він зараз? і Яким би ви хотіли, щоб він був?

У результаті ми побачили, що для більшості дітей дорослий в об'єднанні є „Другом” (29 %). Йому можна довіряти свої таємниці, з ним спокійно, він завжди прийде на допомогу, від нього завжди чекаєш дружньої підтримки. Для багатьох дітей (24 %) дорослий є „Лідером”. Він завжди в центрі уваги; дивлячись на нього немов заряджаєшся енергією; те, що він пропонує, завжди хочеться зробити; коли він говорить, з ним завжди погоджуєшся; якщо діти сваряться, він завжди помирить.

«Референтна особа» – таким охарактеризували дорослого в своєму об'єднанні 20 % школярів, вказавши на такі притаманні йому якості як: завжди віриш тому, про що він говорить; з його думкою хочеться погодитися; коли щось зробиш, хочеться почути його оцінку; неприємно, якщо його в чомусь підведеш; хочеться знати, як би він вчинив на твоєму місці.

17 % дітей, що брали участь в анкетуванні, відзначили, що на сьогоднішній день дорослий в їх об'єднанні „Педагог-маніпулятор”, який говорить так, ніби повеліває; він любить всіх усьому повчати; йому не подобається, коли йому заперечують; він завжди упевнений у своїй правоті; з кожного приводу він висловлює свою оцінку.

Були і такі дитячі анкети, в яких дорослий виглядає „Нянькою”, оскільки він готовий все зробити за всіх сам; якщо щось не так; він може взяти відповідальність на себе; він завжди пропонує вже готовий план занять або дій; його пропозиції рідко чим можна доповнити; він завжди дбайливий і уважний.

Приємно було відмітити, що наші студенти, які протягом вже трьох років співробітничали з дітьми в їх об'єднаннях, в очах дітей виглядали як „друзі” і „лідери”, „маніпуляторів” серед них не виявилось.

Яким би хотіли бачити діти дорослого в своєму об'єднанні? Результати анкет показали, що вони готові прийняти лідерство дорослого, який прийде до них як друг, як референтна особа, можливо, навіть як нянька. Однозначно відкидають вони тільки дорослого, що прийде до них в ролі „педагога-маніпулятора”.

Проаналізувавши дані дитячих анкет, ми прийшли до таких висновків. Для позитивного вирішення проблеми побудови взаємодії, оптимальної для розвитку особистості в дитячому об'єднанні необхідно:

- чітке усвідомлення дорослими своєї ролі в дитячому об'єднанні;
- орієнтація на суб'єкт-суб'єктні відносини;
- формування установки на позитивні, етичні взаємини один з одним;
- врахування психологічних особливостей дітей різного віку при побудові взаємин з ними;
- інтеграція взаємних зусиль дорослого і дитини в створенні сприятливої атмосфери в об'єднанні;

- використання різних ситуацій спільної діяльності і пошук необхідного поєднання ділових і особистісних взаємин для збагачення особистого практичного досвіду спілкування і відносин з дітьми (шляхом вирішення конфліктів).

Принцип взаємозв'язку педагогічного управління і дитячого самоврядування пред'являє до роботи дорослих в організації наступні вимоги:

- передача і засвоєння дітьми соціального досвіду повинні здійснюватися через спільну діяльність дітей і дорослих, створення в колективі обстановки, близької до сімейної;
- досвід соціального новаторства забезпечується творчим характером діяльності, вирішенням проблемних завдань і ситуацій;
- необхідно забезпечити реалізацію існуючих інтересів дітей, їх збагачення і піднесення, пробудження нових інтересів.

Слід зазначити, що в даний момент ставлення соціального педагога до дитячих громадських об'єднань складно охарактеризувати однозначно. Тут і гострий професійний і людський інтерес, і в той же час нейтрально-насторожена позиція до них через психологічну неготовність до взаємодії; відсутність серйозного теоретичного осмислення, а звідси мізерність методичного багажу, яким може користуватися педагог.

Підводячи підсумок, можна сказати: наступив момент, коли склалися об'єктивні умови суспільного життя і педагогічної дійсності, виховання, які дозволяють сформулювати новий

принцип, що відображає суть взаємодії школи, педагога з дитячими громадськими об'єднаннями. Взаємодія вчителя і дитячого об'єднання, будучи необхідною умовою успішного здійснення виховання підростаючого покоління, може бути по суті не чим іншим як співпрацею між ними.

Розуміння співпраці соціального педагога і дитячого громадського об'єднання як принципу виховання, дає нам теоретичний орієнтир як для практики виховної роботи, так і для визначення значущості і самого змісту підготовки соціального педагога до цього важливого виду його професійної діяльності.

Література

1. Актуальные проблемы современного детства. / Под ред. А.А. Лиханова. - М.: ИДРДФ, 1999. – 200 с.
2. Детское движение: словарь-справочник. – М., 2005. – 543 с.
3. Дитяче об'єднання: можливості впливу на особистісне становлення. // Рідна школа. – 2006. – № 2. – С. 20 – 22.
4. Закон України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” // Урядовий кур'єр. – 1999. – 12 січня. – №4. – С.10.
5. Закон України „Про об'єднання громадян” від 16 червня 1992 р.
6. Зверева І.Д., Козубовська І.В., Керецман В.Ю., Пічкарь О.П. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретико-методологічні аспекти). Ч. 1. – Ужгород: УжНУ, 2000.
7. Капська А.Й. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й. Капська, О.В. Безпалько, Ф.Х. Вайнола; Заг. ред. І. Зверєвої та Г. Лактіонової. – К.: Науковий світ, 2001. – 129 с.
8. Литвак Р.О. Педагогические основы деятельности детских общественных объединений в современных условиях: Автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.01. – Екатеринбург, 1997. – 24 с.

УДК 364.62

О.П. Бартош, С.З. Шпеник

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОПІКИ І СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Анотація. В статті розглядаються окремі аспекти проблеми опіки і соціального захисту дітей і молоді у Великій Британії.

Ключові слова: опіка, соціальний захист, діти, молодь.

Аннотація. В статье рассматриваются некоторые аспекты проблемы социальной защиты детей и молодежи в Великобритании.

Ключевые слова: опека, социальная защита, дети, молодежь.

Annotation. In this article some the most important aspects of the problem of social care and protection of children and young people in Great Britain are discussed.

Key words: social protection, care, children, young people.

Сьогодні в Україні чимало людей потребують підтримки і соціального захисту. Особливо це стосується такої вразливої категорії, як неповнолітні.

Слід відзначити, що системи соціального захисту у кожній країні формувались із врахуванням історичних умов. Тому, не дивлячись на подібність вирішуваних завдань, вони мають відмінності у підходах, методах і організаційному оформленні. Визначальним моментом при цьому виступає роль держави у вирішенні проблем соціального захисту населення. За цією ознакою розрізняють американську систему (з переважанням недержавних форм допомоги і